

**Centrum pro výzkum veřejného mínění
Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.**

Jilská 1, Praha 1

Tel./fax: 286 840 129

E-mail: martin.durdovic@soc.cas.cz

Občané o ústavních pravomocích prezidenta - březen 2013

Technické parametry

<i>Výzkum:</i>	<i>Naše společnost, v13-03</i>
<i>Realizátor:</i>	<i>Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Projekt:</i>	<i>Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR, v.v.i.</i>
<i>Termín terénního šetření:</i>	<i>4. – 11. 3. 2013</i>
<i>Výběr respondentů:</i>	<i>Kvótní výběr</i>
<i>Kvóty:</i>	<i>Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání</i>
<i>Zdroj dat pro kvótní výběr:</i>	<i>Český statistický úřad</i>
<i>Reprezentativita:</i>	<i>Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let</i>
<i>Počet dotázaných:</i>	<i>1059</i>
<i>Metoda sběru dat:</i>	<i>Osobní rozhovor tazatele s respondentem</i>
<i>Výzkumný nástroj:</i>	<i>Standardizovaný dotazník</i>
<i>Otázky:</i>	<i>PI.7, PI.12, PI.13, PI.14, PI.16, PI.17</i>
<i>Zveřejněno dne:</i>	<i>4. dubna 2013</i>
<i>Zpracoval:</i>	<i>Martin Ďurďovič</i>

CVVM v březnovém šetření zjišťovalo, jaký je postoj občanů k ústavním pravomocím prezidenta republiky. Tématem otázek byl jak obecný názor na rozsah ústavních pravomocí prezidenta, tak názory na některé konkrétní pravomoci, jakými jsou udělování amnestie či milosti nebo zmírňování trestu, zastavování soudního řízení, rozpuštění poslanecké sněmovny, používání práva veta, jmenování bankovní rady České národní banky a jmenování soudců Ústavního soudu.

Tab. 1: Pravomoci prezidenta by měly být...¹ (v %)

	duben 2002	únor 2004	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2009	leden 2011	leden 2012	březen 2013
zachovány	41	52	56	59	61	60	56	53	45
rozšířeny	11	32	25	22	19	20	22	20	32
zúženy	35	9	11	8	12	12	12	17	16

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

¹ Otázka: „Myslíte si, že by měly být pravomoci prezidenta rozšířeny, zúženy, nebo by měly zůstat tak, jak je tomu nyní?“

Jak ukazuje tabulka 1, v české veřejnosti je nejsilněji zastoupen názor, že stávající pravomoci prezidenta republiky mají být zachovány (45 %). Ve srovnání s minulým rokem nicméně podíl lidí s tímto názorem klesl o 8 procentních bodů, zatímco podíl lidí vyslovujících se pro rozšíření prezidentských pravomocí o 12 p. b. narostl a dosáhl zhruba jedné třetiny populace (32 %). Tento výrazný meziroční posun hodnot ve prospěch rozšiřování prezidentských pravomocí lze vysvětlovat poukazem na nedávné volby, z nichž poprvé vzešla hlava státu s mandátem získaným přímo od občanů. Silnější postavení takto zvoleného prezidenta nahrává představě, že také pravomoci prezidenta by mohly být rozšířeny. Zároveň se ale stejně jako loni asi šestina lidí (16 %) domnívá, že pravomoci prezidenta mají být naopak zúženy.

Z hlediska sociodemografických charakteristik populace se pro rozšíření prezidentských pravomocí statisticky významně častěji vyjadřují lidé z obcí s méně než 800 obyvateli (myslí si to 43 % z nich) a voliči ČSSD. O potřebě tyto pravomoci zúžit jsou naopak častěji přesvědčeni lidé s vyhraněně pravicovou politickou orientací.

Tab. 2: Prezident má mít pravomoc ...² (v %)

	udělit amnestii, milost či zmírnit trest			zastavit soudní řízení proti obviněným		
	únor 2004	leden 2012	březen 2013	únor 2004	leden 2012	březen 2013
ano, ale jen se souhlasem jiné politické instituce	43	41	53	33	39	39
ano, samostatně	46	44	23	22	25	16
ne	9	10	20	38	29	41

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

První informace, kterou přináší tabulka 2, se týká prezidentské pravomoci udělovat amnestii či milost nebo zmírnit trest. Většina Čechů (53 %) se domnívá, že prezident by měl mít možnost tuto pravomoc uplatňovat pouze se souhlasem jiné politické instituce, podíl tohoto názoru se meziročně zvýšil o 12 procentních bodů. Počet lidí, kteří by uplatňování zmíněné pravomoci nechali pouze na samostatném uvážení prezidenta, se naopak ve stejném období snížil téměř o polovinu (o 21 p. b.) a dosáhl úrovně asi pětiny populace (23 %). Podobná část populace (20 %) se vyslovuje zcela proti tomu, aby prezident směl udělovat amnestii či milost nebo zmírnit trest. Množství lidí s tímto názorem se oproti loňsku zdvojnásobilo (nárůst o 10 p. b.)

Je nepochybné, že výrazné meziroční změny hodnot odpovědí na otázku týkající se udělování amnestie či milosti nebo zmírňování trestu reflektují debatu o správnosti amnestie, kterou na počátku roku 2013 vyhlásil prezident Václav Klaus. Také druhou část tabulky 2 je možné vztáhnout k obsahu této amnestie, která zahrnovala i tzv. aboliční článek rušící dlouhotrvající trestní stíhání s trestní sazbou nepřesahující 10 let odnětí svobody. Ve srovnání s minulým rokem jsou sice rozdíly v hodnotách v tomto případě nižší, avšak stále ještě zřetelné.

² Otázka: „Domníváte se, že prezident ČR má mít pravomoc: a) udělit amnestii, milost či zmírnit trest odsouzeným osobám, b) zastavit soudní řízení proti obviněným. Varianty odpovědí: ano, samostatně; ano, ale jen se souhlasem jiné politické instituce; ne; neví.“

Zhruba stejná část vždy asi dvou pětín Čechů se domnívá, že pravomoc zastavit soudní řízení by prezident měl mít možnost uplatňovat pouze se souhlasem jiné politické instituce (39 %), anebo by mu vůbec neměla náležet (41 %), přičemž podíl tohoto druhého názoru oproti loňsku stoupl o 12 procentních bodů. O tom, že prezident má mít pravomoc samostatně zastavovat soudní stíhání, je přesvědčena jen přibližně šestina občanů (16 %), ve srovnání s loňským rokem zde zaznamenáváme pokles o 9 p. b.

Odpovědi na obě otázky jsou z hlediska nejdůležitějších sociodemografických charakteristik populace rozloženy rovnoměrně, aniž by bylo možné identifikovat nějaké kategorie lidí volící statisticky významně častěji určitý typ odpovědi.

Tab. 3: Pravomoc prezidenta rozpustit PS a vypsat nové volby³ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013
ve výjimečných případech daných Ústavou	72	63	69	74	66	66	69
kdykoli to podle něj vyžaduje politická situace	7	18	14	12	17	18	16
nikdy	7	8	7	4	7	7	7

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

V hodnocení pravomoci prezidenta rozpustit Poslaneckou sněmovnu, jak je prezentuje tabulka 3, nedošlo od minulého měření k žádnému významnému posunu. Zhruba dvoutřetinová většina občanů (69 %) si přeje, aby tato pravomoc byla vyhrazena jen pro výjimečné případy dané ústavou, 16 % by prezidentovi dovolilo použít ji kdykoli podle svého uvážení. Pouze 7 % veřejnosti je zcela proti existenci této pravomoci.

Podrobnější analýza dat odhaluje, že čím vyšší je dosažené vzdělání dotazovaných, tím častěji vyjadřují názor, že prezidentská pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu by měla být omezena jen na mimořádné a přesně vymezené případy. Zatímco u lidí se základním vzděláním tento názor vyjadřuje 62 % dotázaných, mezi vysokoškoláky je to 81 %. Lidé deklarující špatnou životní úroveň své domácnosti, příznivci levice a voliči KSČM se naopak častěji kloní k tomu, aby prezident mohl Poslaneckou sněmovnu rozpustit kdykoli, kdy se sám rozhodne, že to politická situace vyžaduje.

Tabulka 4 se týká pravomoci prezidenta zamítnout zákon přijatý parlamentem, tj. uplatnit právo veta. Je z ní zřejmé, že veřejnost je v této otázce rozdělena na dvě podobně veliké, asi dvoupětinové části. Pro aktuálně platnou ústavní možnost prezidenta vetovat zákon, o němž znovu hlasuje a může jej proti vetu prezidenta potvrdit Poslanecká sněmovna, se vyslovilo 43 % dotázaných. Alternativnímu řešení, že by prezident mohl vetovat zákony s neomezenou platností, je otevřeno 40 % dotázaných. V tomto případě zaznamenáváme oproti loňsku nárůst o 5 procentních bodů, což potvrzuje vzestupný trend této varianty odpovědi na historicky dosud nejvyšší hodnotu. Historicky nejnižší je naopak 9% podíl těch, kdo jsou zcela proti existenci prezidentského práva veta.

³ Otázka: „Za jakých okolností má mít prezident pravomoc rozpustit Poslaneckou sněmovnu a vypsat nové volby? Nikdy, jen ve výjimečných případech vymezených ústavou, nebo kdykoli sám rozhodne, že to politická situace vyžaduje?“

Tab. 4: Pravomoc prezidenta zamítnout parlamentem přijatý zákon⁴ (v %)

	duben 2002	duben 2005*	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013
ano, s možností přehlasování parlamentem	50	43	46	44	43	41	43
ano, s konečnou platností	15	27	25	28	31	35	40
ne, nemá mít tuto pravomoc	14	17	16	16	13	14	9

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

* Do dubna 2005 bylo znění otázky následující: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností, ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou, nebo ne?“

Z hlediska sociodemografických charakteristik populace je varianta odpovědi pro právo veta, ale s možností přehlasování parlamentem, častěji upřednostňována lidmi s vyšším odborným nebo vysokoškolským vzděláním (zvolilo jí 55 % z nich) a vyhraněnými příznivci politické pravice. Pro variantu práva veta s neomezenou platností se naopak častěji rozhodují vyhranění příznivci politické levice a voliči KSČM.

Tab. 5: Role prezidenta při jmenování členů bankovní rady ČNB⁵ (v %)

	duben 2002	leden 2012	březen 2013
má jmenovat členy rady, ale guvernéra se souhlasem předsedy vlády	36	38	43
má jmenovat pouze část členů rady	19	21	19
má jmenovat členy rady i guvernéra dle vlastního uvážení	6	10	14
nemá jmenovat členy rady	13	11	8

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Tabulka 5 se vztahuje k názoru na způsob jmenování členů bankovní rady České národní banky. Vyplyvá z ní, že Češi souhlasí s tím, aby se prezident podílel na jmenování členů rady - myslí si to celkem tři čtvrtiny z nich (76 %, součet hodnot v prvních třech řádcích tabulky). Na druhou stranu se ale kloní k tomu, že jeho rozhodnutí nemá být zcela neomezené. Přibližně dvě pětiny občanů (43 %) by při jmenování guvernéra uvítali souhlas předsedy vlády a asi pětina (19 %) by prezidentovu pravomoc omezila pouze na jmenování části členů rady. Naprostou autonomii při jmenování by prezidentovi ponechalo 14 % dotázaných. Asi desetina populace (9 %) se naproti tomu staví za úplné zrušení této prezidentské pravomoci. S ohledem na speciálnější charakter daného úkonu nepřekvapuje, že v datech nacházíme také větší podíl lidí bez názoru (16 % odpovědí „neví“).

⁴ Otázka: „Má mít prezident pravomoc odmítnout parlamentem přijatý zákon (tzv. právo veta)? Ano, s konečnou platností; ano, ale parlament by měl mít možnost toto veto přehlasovat početnější většinou; ne, prezident nemá mít tuto pravomoc?“

⁵ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat členy bankovní rady České národní banky? Má jmenovat všechny členy i guvernéra na základě vlastního uvážení, má jmenovat členy bankovní rady na základě svého uvážení a guvernéra ČNB se souhlasem předsedy vlády, má jmenovat pouze část členů (např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli), nemá jmenovat členy bankovní rady.“

Názor, že prezident má jmenovat členy bankovní rady dle vlastního uvážení, ale guvernéra jen se souhlasem předsedy vlády, má častěji podporu mezi lidmi s vyšším odborným a vysokoškolským vzděláním a u voličů ODS (myslí si to 69 % z nich). Příznivci politické levice se naopak častěji kloní k tomu, aby prezident jak členy rady, tak guvernéra jmenoval dle vlastního uvážení.

Tab. 6: Role prezidenta při jmenování soudců ústavního soudu⁶ (v %)

	duben 2002	duben 2005	leden 2007	leden 2008	leden 2011	leden 2012	březen 2013
má jmenovat všechny soudce se souhlasem jiného ústavního činitele	44	36	34	33	37	39	41
má jmenovat pouze část soudců, zbytek jiní činitelé	17	22	24	25	22	22	24
má jmenovat všechny soudce sám	10	19	16	13	15	13	16
nemá jmenovat soudce ÚS	8	8	8	8	8	9	6

Pozn.: Dopočet do 100 % ve sloupcích tvoří odpovědi „neví“.

Poslední tabulka se zabývá prezidentskou pravomocí jmenování ústavních soudců. Zjištěné procentuální podíly se jen nepatrně odchyľují od hodnot naměřených v minulém šetření. Přibližně dvě pětiny populace (41 %) upřednostňují podmínit jmenování soudců souhlasem jiného ústavního činitele, asi čtvrtina populace (24 %) by si přála, aby prezident sám jmenoval jen část ústavních soudců, a konečně asi šestina lidí (16 %) by byla pro systém, kdy prezident jmenuje všechny soudce sám. Proti pravomoci prezidenta jmenovat soudce se v aktuálním měření postavilo jen 6 % dotázaných, což je o 3 procentní body méně než loni.

Souhlas jiného ústavního činitele se jmenováním soudců, tedy aktuálně platný model, častěji preferují političtí příznivci pravého středu. Mezi vyhraněnými příznivci politické levice se naproti tomu častěji objevuje představa, že by prezident mohl všechny soudce jmenovat podle vlastního uvážení.

⁶ Otázka: „Jak má podle Vás prezident jmenovat soudce ústavního soudu? Má jmenovat všechny ústavní soudce na základě vlastního uvážení, má jmenovat všechny ústavní soudce se souhlasem některého z vysokých ústavních činitelů (např. premiéra nebo předsedy některé z komor parlamentu), má jmenovat pouze část ústavních soudců, např. třetinu, zbytek by byl jmenován jinými ústavními činiteli, nebo nemá jmenovat soudce ústavního soudu?“